

UDK 27-144.82-46-276

Primljeno: 9. 2. 2016.

Prihvaćeno: 26. 9. 2016.

Pregledni članak

MILOSRĐE KAO TEMELJNI ELEMENT SVAKOG NAVJEŠTAJA

Nikola VRANJEŠ

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Teologija u Rijeci – Područni studij
Omladinska 14, 51 000 Rijeka
nickvranjes@yahoo.com

Sažetak

Otvarajući Izvanrednu Svetu godinu milosrđa 11. travnja 2015. godine, papa Franjo je potaknuo cijelu Crkvu na dodatno i obnovljeno zauzimanje kako bi Božje milosrđe moglo biti što vidljivije u cijelom njezinu djelovanju. Iz toga nastojanja može se zaključiti da je milosrđe temeljna oznaka pastoralala. Zapravo, pastoral bi kao takav trebao uvijek biti u službi Božjeg milosrđa. Jedan od prvih i ključnih elemenata crkvenog djelovanja svakako je navještaj evanđelja. On se ostvaruje na različite načine i u različitim prilikama, no temeljna oznaka toga navještaja, čija bi prednost bila u njegovu konkretnom ostvarivanju, upravo je ukazivanje na Božje milosrđe i njegova aktualizacija u susretu Crkve i svih njezinih članova, a osobito svećenika, jednih s drugima i sa svim ljudima ovoga svijeta. Ovaj rad se, iz teološko-pastoralne perspektive, bavi razradom mogućnosti i način unapređenja pastoralnog pristupa s obzirom na navještanje evanđelja kako bi stavovi, jezik i djela milosrđa bili što jasnije i što upečatljivije prisutni u životu i djelovanju Crkve.

Ključne riječi: milost, milosrđe, navještaj, Crkva, pastoral, evangelizacija.

Uvod

Konkretno aktualiziranje i navještanje milosrđa na neki način predstavlja teološko-pastoralno surječje svih načina i modela djelovanja crkvene zajednice. Sadržaji njezina djelovanja u konačnici se također trebaju predstavljati kroz prizmu milosrđa. Ono, dakle, predstavlja istinski *način* na koji se treba ostva-

rivati kršćanski pristup i djelovanje.¹ Ono predstavlja pravo Božje lice, na poseban način očitovano u liku Isusa iz Nazareta,² a papa Franjo upravo tako promatra Božje milosrđe polazeći od biblijske tradicije³.

Ta temeljna tvrdnja čini sasvim razumljivom jednu drugu tvrdnju od nje neodvojivu, a ona izriče činjenicu da bi milosrđe trebalo uvijek biti i temeljna oznaka lica Crkve i to u cijelom njezinu djelovanju, pa tako i u naviještanju evanđelja. Štoviše, upravo će konkretno naviještano i djelima posvjedočeno milosrđe biti najbolji pokazatelj autentičnosti djelovanja Crkve, ali i najbolje svjedočanstvo i poziv ljudima na obraćenje.⁴ Te temeljne oznake lica Boga i Crkve, predstavljene kroz prizmu milosrđa, podrazumijevaju brojne druge iz njih izvedene teološke i posebice teološko-pastoralne tvrdnje od kojih se, s obzirom na našu temu, u daljnjem tekstu zaustavljamo na sljedećima.

1. Ljubav, milost i milosrđe kao ishodišta Božjeg pristupa čovjeku

Pojam *Božjeg milosrđa* nije istinski shvatljiv bez jasnog ukazivanja na povezanost s pojmovima Božje *ljubavi* i *milosti*, s čijim je značenjem usko povezan. Naime, milosrđe je u prvom redu konkretno očitovanje Božje ljubavi. Kao što to tumači sv. Ivan Pavao II., »upravo način i opseg u kojemu se ljubav očituje, biblijskim jezikom naziva se 'milosrđe'«⁵. U milosrđu se očituju sve nijanse Božje ljubavi (usp. DM 4). Pritom je važno naglasiti da u govoru o milosrđu nije riječ tek o nekom vidu Božje ljubavi, budući da se često upravo tako manjkave predodžbe uvuku u razmišljanje o milosrđu. Riječ je o ključnom načinu ili putu odnosa Boga prema čovjeku bez kojega bi kontakt čovjeka s Bogom bio nemoguć.⁶

Milosrđe kao pojam iz biblijske, a onda i iz ukupne teološke perspektive, nije moguće razumjeti bez ukazivanja na njegovu konstitutivnu povezanost s pojmom *milosti*. Milosrđe je, na neki način, konkretno očitovanje Božje milo-

¹ O milosrđu kao načinu Božjeg pristupa i djelovanja govori i papa Franjo. Usp. FRANJO, *Božje je ime milosrđe. Razgovor s Andreom Torniellijem*, Split, 2015., 13.

² Usp. Paolo Maria BLASETTI, *Introduzione alla lettura della bolla di indizione del giubileo »Misericordiae vultus«*, u: *Orientamenti pastorali*, 63 (2015.) 9, 24.

³ Usp. FRANJO, *Misericordiae vultus – Lice milosrđa. Bula najave Izvanrednog jubileja milosrđa* (11. IV. 2015.), Zagreb, 2015., br. 9 (dalje: MV): »Kao što možemo vidjeti u Svetome pismu, milosrđe je ključna riječ koja opisuje Božje djelovanje prema nama.«

⁴ Usp. Paolo Maria BLASETTI, *Introduzione alla lettura della bolla di indizione del giubileo »Misericordiae vultus«*, 25.

⁵ IVAN PAVAO II., *Dives in misericordia – Bogat milosrđem. Enciklika o Božjem milosrđu* (30. XI. 1980.), Zagreb, 1994., br. 3 (dalje: DM).

⁶ Usp. Roberto NARDIN, *La misericordia di Dio e il sacramento della penitenza*, u: *Orientamenti pastorali*, 63 (2015.) 9, 56.

sti. Milosrđe zapravo pokazuje konkretnost dosega milosti u povijesti i na taj način predstavlja nezaobilazan dio nauka o milosti.⁷ To ima i svoje biblijsko utemeljenje već u starozavjetnom poimanju.⁸ Milost i milosrđe zapravo, u širem smislu, predstavljaju omogućavanje pristupa Bogu koje on sam čovjeku omogućuje i koje on inicira.⁹ Valja ovdje napomenuti i jednu međureligijsku označnicu pojma milosrđa koja ističe istinu da je to zapravo pojam koji i u većini drugih religija ima važnu ulogu.¹⁰ Tako postaje jasno da je riječ o jednom od ključnih pojmova u ukupnom ljudskom shvaćanju božanskoga.

Milosrđe je, na neki način, vidljivo očitovanje milosti ponajviše vezano za djela, ali i za govor, a s time i za navještaj. Konkretni modaliteti milosrđa pokazuju djelotvorno ostvarivanje milosti kao Božje ponude čovjeku za ostvarivanje zajedništva života s njim. Polazeći od tih tvrdnji, postaje jasno da je milosrđe zapravo krajnje konkretiziranje Božje ljubavi i milosti.

2. Isus Krist kao savršeno lice Boga milosrđa

Svoju milost, ljubav i milosrđe prema čovjeku Bog na savršen i konačan način pokazuje u Isusu Kristu. Što znači njegovo milosrđe, koje ima unutarnji oblik ljubavi – *agapè* (usp. DM 6), konkretno u Isusu Bog očituje na povijesno dohvatljiv način. Cijelo njegovo otajstvo predstavlja zapravo izričaj Božjega konačnog očitovanja upravo kroz prizmu milosrđa. Isusovo poslanje zato možemo promatrati i kao milosrdnu *kenozu*¹¹ kako bi čovjeka spasio i omogućio mu puno zajedništvo s Bogom.

Isusov govor, ali i geste i druge simbolične radnje, te ukupna zauzetost oko čovjekova spasenja predstavljaju ne samo normativan kriterij djelovanja

⁷ Više o tome vidi u: Basilio PETRÀ, Grazia, u: Giuseppe BARBAGLIO – Giampiero BOF – Severino DIANICH (ur.), *I dizionari San Paolo – teologia*, Cinisello Balsamo (Milano), 2002., 746–747.

⁸ Osobito što se tiče značenja pojmova *hesed*, *emet* i *sedeq*, koji ocrtavaju konture sadržaja milosti u Starom zavjetu, te posebno pojma *chàris*, čijim će uvođenjem u biblijski jezik, s obzirom na milost, započeti novo razdoblje razumijevanja milosti. Usp. Basilio PETRÀ, Grazia, 738.

⁹ Usp. Klaus BERGER, Χάρις, ἔτος, ἡ – *charis, grace, gratitude, esteem*, u: Horst BALZ – Gerhard SCHNEIDER (ur.), *Exegetical Dictionary of the New Testament. III, παραιδεύω-ἀφελιμος*, Grand Rapids, 1993., 458–459.

¹⁰ Usp. Milosrđe, u: Josip LAČA (ur.) *Religijski leksikon*, Zagreb, 1999., 217.

¹¹ Usp. Sabatino MAJORANO, Verità e misericordia: un binomio fecondo, u: *Orientamenti pastorali*, 63 (2015.) 9, 36; Jean-Pierre BATUT, Pristajanje na kenozu Sina i sinovska poslušnost kršćanina, u: *Communio*, 41 (2015.) 124, 88–90; Walter KASPER, *Milosrđe. Temeljni pojam evanđelja – ključ kršćanskog života*, Zagreb, 2015., 204: »On je sišao k nama u naše najdublje poniženje, da nas uzdigne k sebi i privuče na svoje srce. Ondje konačno možemo naći počinak i mir.«

njegove zajednice nego i nepresušno nadahnuće konkretnog ostvarivanja kršćanskog milosrđa u povijesti. Bogatstvo milosrdnog Isusova pristupa prema ljudima jasno odsijeva u tolikim njegovim činima i poticajima od kojih su mnogi pretočeni u parabole i prisposode, među kojima se posebice ističe ona o milosrdnom Samarijancu (Lk 10,29-37) i druge. Isus milosrđe pokazuje na konkretan način pri čemu često odgovara na također konkretne molbe ljudi upravo za milost i milosrđe, kao što je slučaj sa slijepim prosjakom Bartimejem (usp. Mk 10,47-52). Važno je pritom zamijetiti da njegovo djelovanje uvijek predstavlja i poziv učenicima na milosrdno djelovanje prema drugima, što se jasno vidi i u poticaju iz prisposode o milosrdnom Samarijancu koja završava upravo s pozivom na iskazivanje milosrđa drugima: »Idi pa i ti čini tako!« (Lk 10,37). Taj poziv na življenje i djelovanje na način milosrđa Isus sasvim jasno predočuje i na onom drugom poznatom mjestu u Lukinu evanđelju: »Budite milosrdni kao što je Otac vaš milosrdan« (Lk 6,36).

3. Čovjek je pozvan nasljedovati Božje milosrđe

Božja milost traži, dakle, čovjekov odgovor te ga poziva na suradnju i zalaganje. Taj odgovor na način konkretnoga praktičnog ostvarivanja milosrđa nezostavan je dio biblijskog nauka o milosti.¹² Milosrđe je stoga i poziv i zadaća. Ono predstavlja poticaj za nasljedovanje.¹³ Istinska ljubav uvijek je zainteresirana za spasenje čovjeka, tj. istinska ljubav uvijek se pretače u brigu za druge, upravo kao što to Bog pokazuje u Kristu (usp. DM 6). Ljubav ne može biti nezainteresirana sila. Istinska ljubav uvijek djeluje oko dobra. Aktualizacija ljubavi kao milosrđa, kako to ističe Ivan Pavao II., pozivajući se na blaženstvo milosrđa: »Blago milosrdnima: oni će zadobiti milosrđe« (Mt 5,7), u središtu je istinskog kršćanskog načina življenja (usp. DM 3).

Kršćanin je stoga pozvan poput Isusa neprestano *silaziti u* ili bolje rečeno *ulaziti u* dubine ljudske patnje i ljudskih potreba s nakanom milosrdnog zalaganja. Upravo po konstantom iskazivanju samilosti i zalaganju za potrebne kršćanin životom odražava ljubav nebeskog Oca. Zbog toga je izuzetno važno da milosrđe prerasta u stil kršćanskog življenja.¹⁴

¹² Usp. Χάρις, ἔλεος, ἴη, u: Frederick William DANKER (ur.), *A Greek-English Lexicon of The New Testament and Other Early Christian Literature*, Chicago – London, 2000., 1079.

¹³ Usp. Annemarie OHLER – Gottfried HIERZENBERGER, Milosrđe, u: Anton GRABNER-HAIDER (ur.), *Praktični biblijski leksikon*, Zagreb, 1997., 211.

¹⁴ Usp. Salvatore FERDINANDI, Misericordiosi come il Padre. Una rilettura delle opere di misericordia corporali e spirituali nella prospettiva del »prendersi cura«, u: *Orientamenti pastorali*, 63 (2015.) 9, 77.

4. Crkva pozvana na pastoral milosrđa

Iz rečenoga je vidljivo da milosrđe kao poziv na nasljedovanje Isusova stila življenja i djelovanja ne utječe samo na osobnu razinu kršćanskog života nego predstavlja i konstitutivan element života i djelovanja zajednice. Crkva, dakle, kao Kristova zajednica ima nezaobilaznu zadaću aktualizacije i promicanja Božjeg milosrđa na svim razinama djelovanja, a to znači i u svojem naviještanju evanđelja. Milosrđe treba biti stilom djelovanja Crkve.¹⁵ Kako ističe papa Franjo, Crkva kao zajednica ima iskustvo Boga koji joj prethodi u ljubavi i nošena tim iskustvom postaje *zajednica milosrđa*: »Takva zajednica osjeća neiscrpnu želju da pruži milosrđe, plod svoga vlastitog iskustva beskrajnog Očeva milosrđa i snagu njegova širenja.«¹⁶ To se tim više odnosi na naviještanje evanđelja budući da se Crkva kao *creatura Verbi* zapravo rađa i postoji kao plod naviještanja Riječi milosrđa.¹⁷

Crkva je pozvana aktualizirati milosrđe u cjelokupnom svojem pastoralnom djelovanju. To djelovanje moralo bi, dakle, u svim svojim dimenzijama i segmentima, pa tako i u naviještanju evanđelja, biti obavijeno milosrđem (usp. MV 10). Naviještati i u djelo provoditi milosrđe trajna je zadaća Crkve koju papa Franjo želi iznova potaknuti i osnažiti i u ovom našem vremenu.¹⁸ Pastoral bi se trebao obnavljati i osuvremenjivati upravo aktualizacijom milosrđa. Papa upravo tu zadaću vidi ključnom za današnju evangelizaciju (usp. MV 12).

5. Navještaj i novi jezik milosrđa

Kao što možemo uočiti, kršćansko naviještanje zapravo je uvijek naviještanje Božjeg milosrđa. Zato, kako tumači papa Franjo, ništa u naviještanju Crkve ne bi smjelo biti lišeno milosrđa (usp. MV 10). No, možemo se složiti s kardinalom Walterom Kasperom, s mons. Paolom Selvadagiem, pomoćnim biskupom Rimske biskupije, ali i s tolikim drugima koji tvrde da je milosrđe ipak kao

¹⁵ Usp. Paolo Maria BLASETTI, Introduzione alla lettura della bolla di indizione del giubileo »Misericordiae vultus«, 27.

¹⁶ FRANJO, *Evangeliij gaudium – Radost evanđelja. Apostolska pobudnica o naviještanju evanđelja u današnjem svijetu* (24. XI. 2013.), Zagreb, 2013., br. 24 (dalje: EG).

¹⁷ Usp. Antonio MASTANTUONO, Verso una Chiesa della misericordia, u: *Orientamenti pastorali*, 63 (2015.) 9, 45.

¹⁸ MV br. 12: »Crkva ima zadatak naviještati Božje milosrđe, to živo srce evanđelja, koje na svoj način mora doprijeti do srca i uma svake osobe. Kristova zaručnica mora se ugledati na Sina Božjega, koji ide ususret svima bez iznimke. U ovo vrijeme, kada se Crkva posvećuje zadaći nove evangelizacije, temu milosrđa treba uvijek iznova predlagati s novim zanosom i novim pastoralnim djelovanjem...«

teološko-pastoralna tema dugo vremena bilo na marginama crkvenog naviještanja i djelovanja.¹⁹ To je dodatni razlog za ponovno vrednovanje te teme u cjelokupnom crkvenom djelovanju, a posebno u naviještanju. Štoviše, jasnu poruku o milosrdnom Bogu treba pomaknuti u središte naviještanja.²⁰ K tomu, danas se, kako ističe papa Franjo, sve više očituje dodatan motiv mnogo aktivnijeg zalaganja oko naviještanja i konkretnog svjedočenja milosrđa, a riječ je o odsutnosti svijesti o Božjem milosrđu kod mnogih naših suvremenika, odsutnosti koja dramu zla i grijeha u njihovim očima predstavlja neizlječivom.²¹ Pritom možemo dodati da motiv naviještanja istinskog milosrđa svakako treba biti i odgovor na onaj suprotni ekstrem koji je vrlo raširen u praksi a riječ je o svojevrsnom laksizmu s obzirom na shvaćanje milosrđa, laksizmu koji vodi prema neodgovornom načinu življenja polazeći od pogrešnih shvaćanja milosrđa uobličениh bez uviđanja njegove konstitutivne poveznice s pozivom na obraćenje, na duhovno i moralno zalaganje i na nasljedovanje Krista u konkretnome vlastitom životu.

Svaki oblik kršćanskog naviještanja u sebi bi uvijek trebao nositi poruku milosrđa nebeskog Oca, počevši od prvog navještaja, pa sve do najrazličitijih drugih oblika naviještanja. S obzirom na sve oblike naviještanja, te su tvrdnje tako logične budući da je naviještanje uvijek zapravo poziv na obraćenje, na okret prema nečemu novom u dubljem i istinitijem susretu s Bogom, a upravo je milosrđe s Božje strane izvor novog života (usp. MV 20).

¹⁹ Usp. Walter KASPER, *Milosrđe. Temeljni pojam evanđelja – ključ kršćanskog života*, 11–30; Paolo SELVADAGI, *La misericordia: il vero volto di Dio*, u: *Orientamenti pastorali*, 63 (2015.) 9, 28.

²⁰ Walter KASPER, *Milosrđe. Temeljni pojam evanđelja – ključ kršćanskog života*, 202: »Prva je zadaća Crkve naviještati poruku o milosrđu. Ona se upravo u današnjoj situaciji, u kojoj mnogi žive kao da Boga nema, ne smije zaputiti na sporedni kolosijek i na sporedno poprište. Mora doprijeti do središta evanđeoske poruke i poruku o milosrdnom Bogu pomaknuti u središte. Ne smije naviještati blijedog, nejasnog, opće-religioznog ili filozofski apstraktnog Boga, niti smije govoriti pojednostavljujući banalno o 'dragom Bogu' ili plašiti ljude govorom o Bogu koji sudi i osvećuje se. Imajući pred očima Božje psalme, Crkva mora slaviti Božje milosrđe koje nikada ne presušuje i naviještati Boga kao 'Oca milosrđa i Boga svake utjehe' (2 Kor 1,3), 'koji je bogat milosrđem' (Ef 2,4). Ona mora pripovijedati konkretnu povijest milosrdnog Boga s ljudima, kakva nam je zasvjedočena u Starom i Novom zavjetu. Ona mora izlagati ovu povijest, kako je to činio Isus u svojim prisposodobama, i svjedočiti o Bogu koji je u Isusovoj smrti i uskrsnuću definitivno objavio svoje milosrđe.«

²¹ FRANJO, *Božje je ime milosrđe. Razgovor s Andreom Torniellijem*, 31: »Danas se tome dodaje i drama da se naše zlo, naš grijeh smatra neizlječivim, kao nešto što se ne može zacijeliti ni oprostiti. Nedostaje konkretno iskustvo milosrđa. Krhkost vremenâ u kojima živimo jest i ovo: vjerovati da ne postoji mogućnost za otkupljenje, da nema ruke koja te podiže, zagrljaja koji te spašava, oprašta ti, koji te oslobađa, preplavljuje te beskrajnom i strpljivom ljubavlju koja prašta; vraća te na kolosijek. Potrebno nam je milosrđe.«

Jezik svakog oblika kršćanskog naviještanja u biti bi trebao biti jezik milosrđa. Potreba za takvim jezikom u današnjoj društveno-kulturnoj klimi vjerojatno se osjeća snažnije nego ranije. Kardinal Walter Kasper posebno ističe potrebu novog tona i dijaloškog stila u naviještanju koji je Drugi vatikanski sabor snažno afirmirao.²² Korištenje takvog tona i stila pretpostavka je za uspješno naviještanje jezikom milosrđa u kojemu Crkva danas treba ustrajati unatoč tolikim napastima koje ponekad potiču na drukčije pristupe. Čak i onda kada se treba odlučno suočavati sa zabludama i grijesima, Crkva je pozvana ustrajati u zaodijevanju vlastite poruke ruhom milosrđa. To je uvjet njezine autentičnosti. »Ovu poruku o milosrdnom Ocu možemo vjerodostojno naviještati samo ako je i naš jezik prožet milosrđem. S protivnicima evanđelja, kojih danas ne nedostaje, kao što ih nije nedostajalo ni u prošlosti, trebamo se suočavati čvrsto, ali nipošto polemički bahato, te na zlo ne smijemo uzvraćati zlom. Uzvraćati protivnicima na isti način nije način ponašanja koji bi se u Crkvi mogao opravdati – ako nam je pred očima Propovijed na gori. I u sporovima s protivnicima ne smije polemika određivati naš način govora, nego nastojanje da istinu govorimo i činimo u ljubavi (Ef 4,15). Borbu za istinu trebamo voditi muški, ali ne i bez ljubavi, kaže Zlatousti. Zbog toga Crkva ne smije s visoka grditi svoje slušatelje. Moderni svijet gledati samo negativno kao događanje propasti nepravедno je, a i ljudi to osjećaju kao nepravédno. Crkva treba cijeniti legitimne nakane modernog čovjeka i napredak humanosti koji postoji u modernom vremenu, a s njegovim se problemima i ranama ophoditi milosrdno.«²³

5.1. Naviještanje milosrđa kao poziv na susret s Bogom koji mijenja

Važna misao koja bi trebala prožimati cjelokupno naviještanje prožeto milosrđem jest poziv na obraćenje. Naviještanje milosrđa u konačnici, dakle, nije neka neodređena aktivnost. Njegov cilj je povezivanje s Bogom ili vraćanje čovjeka k Bogu. U tom pogledu je naviještanje milosrđa uvijek i poziv na obraćenje i na promjenu života. No, da bi do toga došlo, ljude najprije treba dovesti do iskustva istinskog susreta s Bogom koji ljubi i mijenja čovjeka. Samo takav susret može zapravo uroditi istinskim obraćenjem. To pravo obraćenje zapravo je drugi naziv za takav susret s čovjekove strane.

U svojoj enciklici o Božjem milosrđu sv. Ivan Pavao II. je, tumačeći prispodobu o rasipnom sinu (usp. Lk 15,11-32), između ostaloga spomenuo ne-

²² Usp. Walter KASPER, *Milosrđe. Temeljni pojam evanđelja – ključ kršćanskog života*, 205–206.

²³ *Isto*, 205.

što što je za naviještanje milosrđa, kao i za ukupno kršćansko naviještanje, izuzetno važno. Naime, Očevo iskazivanje milosrđa omogućilo je sinu da u jednom trenutku svojeg života doživi iskustvo *čudesnog bljeska istine i ljubavi* (usp. DM 6). Iskazivanje milosrđa bilo je preduvjet takvog susreta. Otac je, stvarajući atmosferu ili ambijent milosrđa, sinu omogućio doživljaj iskustva istinskog Oca i njega kao istinskog sina, tj. iskustvo pravog obraćenja i promjene. U tome smislu možemo se složiti s jednim autorom iz čijih navoda proizlazi da nas detalji te prispodobe vode do razumijevanja dubine Očevih postupaka koju možemo naslutiti u značenju simbola novog ruha koje daje sinu, a ono postaje simbol obnovljene povezanosti, dok slavlje koje slijedi postaje pečat pomirenja i vodič u budućnost²⁴ u kojoj Otac slavlje istinskog milosrđa želi slaviti i u životu starijeg sina koji je također izgubljen. Cilj iskazivanja milosrđa je čin obnove povezanosti s Ocem i zato Otac nastoji i starijeg sina uključiti u ambijent milosrđa. Tako milosrđe postaje putom istinskog zajedništva, a slavlje koje se odvija u Očevoj kući proteže se u vječnost u koju su pozvani svi ljudi bez obzira na način izgubljenosti koja prethodi obraćenju.

Navještaj milosrđa, dakle, treba čovjeka dovesti do iskustva zadivljujućeg susreta s Božjom ljubavlju koja mijenja, otkupljuje i preobražava. Kada čovjek to iskusi, u njemu se ostvari izuzetno snažan poticaj za obraćenje i produbljivanje susreta i života u zajedništvu s Bogom. Naviještanje milosrđa treba zato biti na taj način uobičajeno kako bi bilo pogodno za ostvarivanje takvog trenutka i takvog susreta i to u svim oblicima naviještanja.

6. Od prvog navještaja

Prvi navještaj evanđelja u sebi nosi poruku i nudi iskustvo u prvom redu Božjeg milosrđa. *Kerygma* kao srce toga navještaja priopćuje beskrajno Očevo milosrđe.²⁵ Od prvog navještaja milosrđe se treba aktualizirati u svim drugim oblicima naviještanja. Zapravo, svi drugi oblici nisu ništa drugo nego produbljivanje spoznaje i iskustva *kerygme*.²⁶ A budući da je *kerygma* bitno navještaj

²⁴ Usp. Thomas SÖDING, Pitanje milosrđa. Prispodoba o izgubljenom sinu (Lk 15,11-32), u: *Communio*, 41 (2015.), 124, 26.

²⁵ EG, br. 164: »Ta je *kerygma* trinitarna. To je ogranj Duha koji se daje u obliku jezika i daje nam vjerovati u Isusa Krista, koji nam svojom smrću i uskrnućem objavljuje i priopćava beskrajno Očevo milosrđe.«

²⁶ Usp. Salvatore SORECA, »Annunciare«. Per una pastorale decisamente missionaria, u: *Orientamenti pastorali*, 63 (2015.) 6, 38.

milosrđa i da u njemu najprije odzvanja istina o Bogu koji ljubi i koji je uvijek zainteresiran za čovjekovo spasenje, onda i svaki drugi oblik naviještanja treba poštivati istu logiku i najprije biti aktualizacija te istine. Naime, sva istina o Bogu i čovjeku u *kerygmi*, a onda i u svakom drugom obliku naviještanja treba se prenositi na način ljubavi i milosrđa.

U svojem tumačenju značenja *kerygme*, s obzirom na druge načine i oblike naviještanja, papa Franjo ističe da je danas nužno staviti naglasak na neke karakteristike navještaja koje se u bitnome poklapaju s prednošću milosrđa i spremnosti za njegovo svjedočenje u naviještanju te sa stavovima koji su nužni za istinski navještaj milosrđa. Papa u tome pogledu napominje: »Središnje mjesto *kerygme* zahtijeva da se stavi naglasak na neke karakteristike navještaja koje su danas nužne na svakome mjestu: on mora izražavati Božju spasenjsku ljubav koja prethodi moralnoj i religioznoj obvezi s naše strane; ne smije nametati istinu, nego apelirati na slobodu; mora biti označen radošću, poticajnošću, vitalnošću i skladnom cjelovitošću, koji propovijed ne ograničuje na neka učenja koja su više filozofska nego evanđeoska. To zahtijeva od evangelizatora neka stajališta koja pomažu bolje prihvatiti navještaj: blizinu, otvorenost za dijalog, strpljivost, srdačno prihvaćanje koje ne osuđuje« (EG 165).

6.1. U predsakramentalnim susretima i katehezama

Budući da su predsakramentalni susreti i kateheze prigode (vrlo često i prve prigode) u kojima Crkva kroz svoje pastoralno-katehetsko djelovanje na prilično sustavan način zahvaća najveći broj pogotovo djece i mlađih vjernika koji se pripremaju na primanje sakramenata, ali i roditelja i kumova, ti susreti i te kateheze, pogotovo u župnom pastoralu, predstavljaju povlaštenu priliku aktualizacije navještaja milosrđa. Iako se često ostvaruju u ozračju velike vjerske neupućenosti, nepoučenosti, ali i drugih manjkavosti koje se ponekad odnose i na nespremnost mnogih koji sudjeluju u ostvarivanju crkvene kateheze, ipak će naviještanje milosrđa i svih njegovih odrednica i u tom segmentu djelovanja biti prvi pravi način dopiranja do srдца i savjesti katehiziranih i njihova dubljeg povezivanja s i upućivanja u poruku vjere i u znanje o njoj.

Čini se da je upravo to ujedno i jedan od najvećih problema takvih susreta danas. Problema koji često prouzrokuju udaljavanje od crkvene zajednice nakon slavlja sakramenata. Naime, mnogi, osobito mladi u crkvenim zajednicama, pogotovo župnim, ne dožive ambijent prihvaćenosti i istinskog razumijevanja, milosrđa, susreta i zajedništva, već čisto formalan okvir

određenog oblika susretanja i djelovanja.²⁷ Takav ambijent najčešće se »tolerira« do onoga trenutka u kojemu se, nakon vidljivo proslavljenog otajstva više ne uočava neki poseban razlog ostanka, a pogotovo ne nekog oblika angažmana u zajednici, pa se s njom ne poistovjećuje niti ju se više pohodi. Pritom je važno istaknuti da se milosrđe ovdje ne svodi tek na površno razumijevanje i suosjećanje, već podrazumijeva istinsko kršćansko ulaženje u dramu tolikih života sa spremnošću na pomoć i zalaganje na sve one načine na koje je to moguće ostvariti.

6.2. *Slavlje sakramenata, osobito sakramenta ispovijedi i navještaj milosrđa*

Sakramenti su, moglo bi se reći, žarišne točke Božje milosti. U njima se Božje milosrđe pokazuje na čovjeku posebno dohvatljiv način. Svi sakramenti izričaj su Božje konačne zauzetosti za spasenjski uspjeh i potpuno ostvarenje kršćanskog života u perspektivi nebeskog kraljevstva. U tome pogledu sakrament euharistije predstavlja krunu očitovanja milosrđa.

Ovdje se, s obzirom na našu temu, поближе zaustavljamo samo na nekim vidovima sakramentalnog slavlja, s obzirom na navještaj milosrđa danas, imajući u prvom redu pred očima neke od mogućih izazova. Pastoral sakramenta ispovijedi u tome je smislu posebno aktualan. Taj je sakrament, kako je dobro poznato, povlašteno teološko mjesto aktualizacije Božjeg milosrđa. Navještaj milosrđa u okviru slavlja ispovijedi trebao bi se na poseban način očitovati navještajem Božje riječi, ali i u ukupnom kontekstu slavlja. Pritom je izuzetno važno cjelovito shvaćanje milosrđa skladno povezivati s ostalim vidovima i dimenzijama Božje ljubavi koji se poglavito prezentiraju kroz prizmu pravednosti, poziva na obraćenje, pokoru i odluku za nov život u Kristu.

U tome pogledu Crkva danas poziva svećenike kao služitelje sakramenta pokore na neprestanu skrb oko cjelovitog uobličavanja i aktualizacije prakse sakramenta ispovijedi upravo kroz prizmu milosrđa.²⁸ Slavlje toga sakramen-

²⁷ Upravo ta činjenica predstavlja istinski problem tolikih crkvenih zajednica, pogotovo s obzirom na pastoral župne zajednice. Usp. Nikola VRANJEŠ, *Pastoral danas. Izabrane teme iz pastoralne teologije*, Zagreb, 2013., 170.

²⁸ Usp. KONGREGACIJA ZA KLER, *Svećenik – služitelj Božjega milosrđa. Pomoć za ispovjednike i duhovne vođe*, Zagreb, 2014., br. 44, 57–60. U tom se dokumentu s obzirom na temu posebno ističe važnost cjelovitog i ispravnog pristupa službi ispovjednika i to upravo u perspektivi prikladnog očitovanja milosrđa: »Kada svećenik obavlja tu službu on na poseban način doživljava da je oruđe čudesnoga milosnog događaja. U svjetlu vjere on može iskusiti ostvarivanje Božje milosrdne ljubavi u sadašnjem trenutku. Služiteljevi čini i riječi sredstvo su kojim se ostvaruje pravo čudo milosti. Premda postoje i druga crkvena sredstva za posredovanje Božjega milosrđa – ponajprije euharistija, najveći

ta trebalo bi se odvijati u ozračju duhovno-moralnog sazrijevanja u svijesti o važnosti donošenja i aktualiziranja novih odluka kako bi penitenti uvidjeli važnost donošenja dobrih životnih izbora i življenja u skladu s njima. Upravo je ozračje milosrđa najpogodnije kako bi ljudi uvidjeli uvijek nove i drukčije mogućnosti ostvarenja dobra, budući da se milosrđe susreće s ljudskom ograničenošću i grešnošću no ne zaustavlja se na njima, već se usmjeruje na pozitivne elemente življenja i uzdiže ih.²⁹

Što se tiče te teme od posebnog je značenja umijeće duhovnog i pastoralnog razlučivanja kako bi se izbjegle neke opasnosti koje praksu ispovijedi mogu narušiti s obzirom na ispravno shvaćanje i aktualizaciju dimenzije milosrđa. Tako je, s jedne strane, važno uočiti veliku istinu da aktualizacija milosrđa nipošto nije pokušaj ponižavanja čovjeka ni pokazivanje superiornosti nad bilo kime. Bog je, jasno, superioran u odnosu na čovjeka u svakom pogledu. Međutim u ovom kontekstu ne govorimo o njegovoj ontološkoj i svakoj drugoj apsolutnosti i superiornosti u smislu dobra. Ovdje govorimo o činjenici da se Bog koji je ljubav pokazuje zapravo kao onaj koji se u svojem Sinu snizuje (usp. Fil 2,7-8) kako bi u navještaju i u djelu milosrđa čovjeka pozvao na obraćenje. Iz te pozicije Crkva u naviještanju ne pokazuje svoju superiornost prema ljudima jer istinska ljubav nema potrebu iskazivanja nikakve ponižavajuće superiornosti. Istinska ljubav potvrđuje istinsko dostojanstvo čovjeka i uzdiže ga. Čovjek kojemu Bog iskazuje milosrđe istinski je ponovno vrednovan (usp. DM 6).

Ti segmenti naviještanja milosrđa su, s druge strane, izuzetno važni kako bi se izbjegle opasnosti moralnog relativizma u koje se upada prilikom pogrešnog tumačenja Božjeg milosrđa. Te se opasnosti najčešće prezentiraju u pokušajima opravdavanja grešnih ili barem moralno upitnih oblika djelovanja, ponašanja i življenja polazeći od uvjerenja da Bog, koji je dobar i milosrdan, u konačnici ionako sve oprašta pa iz te perspektive čovjek navodno ne bi imalo potrebe previše se truditi oko moralnosti, a pogotovo kreposnosti vlastitog načina življenja. Pokušaji takvog shvaćanja Božjeg milosrđa zapravo su djelo nepravde prema Bogu i njegovoj ljubavi. Na takav način iskrivljuje se slika Boga, budući da upravo istinska Božja ljubav za čovjeka predstavlja vrhunski poticaj na maksimalnu suradnju s Božjom milošću. Upravo je njegovo-

dokaz ljubavi – ‘u sakramentu je pokore čovjek vidljivo zahvaćen Božjim milosrđem’. To je povlašćeno sredstvo za poticanje na primanje oprostjenja ali i na velikodušan hod poistovjećivanja s Kristom« (*Isto*, br. 62).

²⁹ Usp. Antonio MASTANTUONO, *Verso una Chiesa della misericordia*, 53.

vo milosrđe poziv na savršenstvo, tj. na neprestanu promjenu prema boljem i svetijem načinu življenja.

Očitovanje Božjeg milosrđa uvijek uključuje i poziv čovjeku na prihvaćanje istine i na promjenu života u skladu s njom, iako proces te promjene podrazumijeva određenu stupnjevitost i često mnogo vremena.³⁰ Iskazivanje istinskog milosrđa čovjeku uvijek neizostavno dovodi do istine o njemu samome, do cjelovite i pune istine (usp. DM 6), u isto vrijeme nudeći mu priliku obnove i poboljšanja života. Naviještanje milosrđa je, dakle, uvijek i susret s istinom o Bogu i čovjeku,³¹ a upravo taj susret treba postati poticajem za promjenu života nabolje. Umanjivanje ili iskrivljivanje te istine zapravo je pokazatelj manjkavog i pogrešnog shvaćanja Božjeg milosrđa. Takvi pokušaji ponekad u pastoralu predstavljaju velik problem i mogu dovesti do velikih zabluda i opasnosti, koje se mogu promatrati i kroz prizmu govora o fenomenu 'protraćenog milosrđa',³² ukoliko čovjek shvaćanje i praksu milosrđa ne usvaja polazeći od istine o sebi, od svojeg stanja pred Bogom, ali i od spremnosti na prihvaćanje Božjeg oprostjenja i iskrenosti na putu obraćenja. Pravi odgovor na te probleme u odnosu na milosrđe uvijek je novo otkrivanje pravog lica milosrđa (usp. DM 6), tj. neprestani rast u spoznaji i iskustvu milosrđa.

6.3. *Prema kršćanima koji se nalaze na periferiji crkvenog života*

Jedno od teološko-pastoralno najaktualnijih pitanja uvijek je pitanje pastoralnog pristupa prema kršćanima koji žive na periferijama crkvenog života, tj. prema onima za koje se obično kaže da su se udaljili od redovite crkvene prakse. Upravo takvih kršćana je najveći broj. Možemo tu najveću skupinu podijeliti na povremene praktikante, prigodne praktikante ili ih nazvati već nekim drugim imenom. No, neosporna je činjenica da je Crkva na poseban način upućena i njima, tj. da oni jesu dio Crkve, iako vjeru ne žive u intenzitetu i na način kako bi se to očekivalo.

³⁰ Usp. Sabatino MAJORANO, *Verità e misericordia: un binomio fecondo*, 40–41.

³¹ Walter KASPER, *Milosrđe. Temeljni pojam evanđelja – ključ kršćanskog života*, 204: »Kada Crkva tako svjedoči o Božjem milosrđu, ona ne naviješta samo najdublju istinu o Bogu, nego naviješta i najdublju istinu o nama, ljudima. Jer najdublja je istina o Bogu da je Bog ljubav, ljubav koja daruje samu sebe i koja je uvijek spremna oprostiti (1 Iv 4,8.16). Najdublja je istina o čovjeku da nas je Bog u svojoj ljubavi divno stvorio, da nas nije napustio ni onda kada smo se mi udaljili od njega, da je nas i naše dostojanstvo na još divniji način milosrdno obnovio.«

³² Usp. Florent URFELS, *Milosrđe, opće mjesto*, u: *Communio*, 41 (2015.) 124, 39.

U redovitoj pastoralnoj praksi svećenici, ali i drugi pastoralni djelatnici s kršćanima s periferija crkvenog života dolaze u dodir na različite načine i u različitim prigodama od kojih su najčešće one koje se tiču slavlja pojedinih sakramenata kao i slavlja sprovoda, rješavanja određenih administrativnih ili drugih crkvenih obveza i slično. U svim takvim prigodama pastoralni djelatnici mogu se susresti s najrazličitijim oblicima očitovanja vjerskog života koji su najčešće obilježeni većim ili manjim vjerskim neznanjem, skromnom ili gotovo nikakvom uključenošću u vjersku praksu (bilo osobnu, a pogotovo s obzirom na uključenost u život konkretne župne zajednice), ponekad nerealnim ili pretjeranim zahtjevima u odnosu prema konkretnoj crkvenoj zajednici i njezinim službenicima, pokušajima ostvarivanja nekih čisto svjetovnih težnji u crkvenom djelovanju i slično. Jasno, u prosudbi takvih situacija valja istaknuti da nisu svi slučajevi jednaki i da ima toliko lijepih primjera otvorenosti ljudi koji su upravo u prilikama susreta s Crkvom i njezinim službenicima dobili poticaj za promjenu svojeg života i kojima su upravo takvi susreti bili prilikom za novi i kvalitativni vjerski pomak.

Sada valja postaviti pitanje kako u takvim prilikama ostvariti navještaj evanđelja, pogotovo što se tiče dimenzije milosrđa? Pritom ovdje odmah treba ustvrditi da se mnogi svećenici i drugi pastoralni djelatnici u takvim susretima (koji su u konkretnom pastoralu gotovo svakodnevni) često, najblaže rečeno, ne snalaze na najbolji način, osobito što se tiče dimenzije naviještanja. Kod mnogih pastoralnih djelatnika prevlada, ili barem u prvi plan izbije birokratsko-administrativan element pastorala. U mnogim prigodama susret s vjernicima koji nisu redovito sudionici crkvene prakse postane tek prigodom za rješavanje nekih starih obveza prema zajednici. Takve situacije u krajnje zaoštrenim slučajevima mogu prouzročiti stvaranje dodatnih motiva za još snažnije udaljavanje od Crkve.

Susret s kršćanima o kojima smo netom progovorili trebao bi svima, a osobito pastirima, biti u prvom redu prilikom za navještaj i to upravo najprije navještaj milosrđa. Aktualizacija milosrđa, kako smo mogli primijetiti, stvara najpogodnije ozračje za istinski pastoralni susret i dijalog. Atmosfera milosrđa omogućuje pronalaženje, barem minimalno, zajedničkog jezika, nadilaženje napetosti i otvaranje novim mogućnostima suradnje. Svi ostali važni elementi pastorala, poput onih administrativnih, uklopljeni u takav okvir i na prikladan način prezentirani u ambijentu navještaja milosrđa pronaći će svoje pravo mjesto i postići svoj istinski cilj. Ti nam uvidi pomažu shvatiti važnost prednosti navještaja milosrđa i prema kršćanima s periferija crkvenog života, ali i prema svim drugim ljudima.

6.4. Karitativno služenje i naviještanje milosrđa

Crkva je pozvana po uzoru na Isusa milosrđe konkretizirati u svojem svakodnevnom služenju, a na poseban način u onom karitativnom. To služenje, u određenom smislu, postaje najkonkretniji oblik naviještanja milosrđa. Isus je naviještanje Božjeg kraljevstva vezao uz konkretne čine pomoći ljudima u potrebi. Na taj je način upravo takva djela i čine pretvarao u konkretan oblik naviještanja Božjeg milosrđa. To znači da istinsko karitativno služenje njegove zajednice također u sebi treba sadržavati i element navještaja Božje ljubavi i milosrđa. Upravo je to ono što karitativno služenje Crkve razlikuje od čisto humane akcije. Ivan Pavao II. element potrebe konkretnog odjelotvorenja milosrđa na poseban je način istaknuo tumačeći Isusov navještaj blaženstva milosrđa: »Blago milosrdnima: oni će zadobiti milosrđe« (Mt 5,7), tako što je upravo u tim riječima vidio poziv na konkretno djelovanje Crkve oko provođenja milosrđa u djelo (usp. DM 14). Milosrđe je, dakle, uvijek i nešto konkretno dohvatljivo, vidljivo i zamjetno.

Danas je, s obzirom na povezanost milosrđa i karitativnog služenja Crkve, od posebne važnosti isticanje potrebe milosrđa kao trajnog stila služenja osobito kroz Caritas. Naime, milosrđe tako oživotvoreno ne smije biti predmetom tek nekih ili tek povremenih djela služenja ili samo prigodnih inicijativa i projekata, već treba biti izričajem stila služenja zajednice ili bolje rečeno izričajem trajno milosrdnog raspoloženja zajednice. Crkva se stoga u cijelom svojem angažmanu, a na poseban način s obzirom na Caritas, treba neprestano preispitivati, provjeravati i usklađivati u odnosu na potrebe ljudi i na načine i mogućnosti vlastitog odgovora na njih. To bi se moglo nazvati i trajnim vraćanjem *na* put i ponovnim prolaženjem puta dobrog Samarijanca.³³ Caritas se tako prepoznaje kao istinski put milosrđa.

7. Stavovi i putovi milosrđa

Naviještati i u djelo provoditi milosrđe, ukoliko ga se shvati cjelovito u odnosu na sve segmente crkvenog služenja, nije uvijek jednostavna ni laka zadaća. Ona od članova Crkve, a na poseban način od pastira, zahtijeva spremnost na razvijanje i življenje sasvim određenih stavova i stilova služenja. Kao što smo mogli već uočiti, za življenje i ostvarivanje milosrđa u naviještanju evanđelja, kao i u cjelokupnome pastoralnom djelovanju, nužno je u prvom redu

³³ Usp. Salvatore FERDINANDI, *Misericordiosi come il Padre. Una rilettura delle opere di misericordia corporali e spirituali nella prospettiva del »prendersi cura«*, 78.

nadahnjivati se nesebičnom i bezgraničnom Božjom ljubavlju. Osobito je za svećenike u tome pogledu važno uvijek se vraćati duhovnom izvoru službe, a to je upravo *caritas pastoralis*³⁴ kao unutarnja snaga koja svećenikov život i djelovanje usmjerava na dobro i spasenje naroda. Vođen tom ljubavlju svećenik će moći u sebi razvijati stavove pastoralne razboritosti i strpljivosti bez kojih je nemoguće ispravno aktualizirati milosrđe u konkretnom pastoralnom djelovanju. Put milosrđa je put strpljenja.³⁵ Milosrđe naime, uvijek podrazumijeva i poštuje slobodu čovjeka³⁶ pa će stoga njegova aktualizacija najčešće zahtijevati vrijeme, mnogo duhovnog i pastoralnog truda, strpljivosti i ustrajnosti.

U konkretnom naviještanju evanđelja, kao i u cjelokupnome pastoralnom djelovanju za svećenike (ali i za druge pastoralne djelatnike), važno je biti svjestan odrednica konkretne situacije u kojoj se nalaze osobe s kojima dolaze u kontakt i kojima su poslani. S obzirom na vjeru i vjerski život, ta je situacija danas najčešće obilježena različitim poteškoćama i izazovima od kojih treba izdvojiti vjersku nepoučenost, neinformiranost o životu Crkve, često vjerski nemar i indiferentnost, ali i različite objektivne teške životne prilike koje mnogim osobama priječe da aktivno i prepoznatljivo sudjeluju u životu Crkve. I u tom slučaju još jednom dolazi do izražaja važnost poznavanja i teološko-pastoralnog studiranja spomenutih životnih konteksta današnjeg čovjeka. Bez tog poznavanja i bez tog studiranja nije moguće ispravno razumjeti ni ljude ni situacije u kojima se nalaze, a onda ni aktualizirati milosrđe. Svećeniku bi u tome pogledu osobito od pomoći trebala biti sposobnost duhovnog razlučivanja koja mu pomaže zauzeti ispravan stav prema svijetu (usp. PO 17).

³⁴ Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dekret o službi i životu prezbitera Presbyterorum ordinis* (7. XII. 1965.), br. 14, u: *Dokumenti*, Zagreb, 72008. (dalje: PO).

³⁵ Usp. Florent URFELS, *Milosrđe*, opće mjesto, 40.

³⁶ Zato je u konkretnom naviještanju milosrđa važno ustrajati u stavu da naviještaj nikada ne smije poprimiti oblik bilo kakve prisile, već da on uvijek ostaje apel na savjest i slobodu čovjeka (usp. EG 165). Upravo to pitanje danas u nekim krugovima i unutar Crkve stvara određene tenzije s obzirom na zahtjevnosti nove evangelizacije pa je zato nužno uvijek iznova isticati unutarnju strukturalnu poveznicu između milosrđa i slobode u naviještanju. Nikola VRANJEŠ, *Pastoral danas. Izabrane teme iz pastoralne teologije*, 356–357: »Važno pitanje koje se uz tematiku nove evangelizacije kod nas danas postavlja, svakako je pitanje načina evangeliziranja. Riječ je o složenu pitanju koje pretpostavlja zdravu duhovnost, ali i prikladan stil i pristup procesu evangelizacije. Nije svejedno koji stil se njeguje i na koji način se pristupa drugim ljudima, bilo da je riječ o nepraktičnim kršćanima (reevangelizacija) ili da se radi o agnosticima i ateistima (prva evangelizacija). Način djelovanja treba biti takav da poštuje slobodu savjesti. Evangelizacija nije prisila, već određeni oblik »apela« na savjest. Na taj način prepoznaje se upornost procesa evangelizacije u njegovoj trajnosti, zahtjevnosti i napetosti, ali i njegova nenametljivost.«

Duhovno razlučivanje treba prerasti i u teološko-pastoralno razlučivanje kao način djelovanja. Svjestan tih, kao i mnogih drugih odrednica društvenog i pastoralnog konteksta u kojemu žive vjernici i oni koji to nisu, svećenik će najprije trebati poštivati zakon pedagoške i katehetske postupnosti, budući da istinsko obraćenje i istinski vjerski život zahtijevaju upravo to.³⁷ Pritom je važno poštivanje pneumatološke odrednice evangelizacije, kao i prvotno ukazivanje na vrijednost i ljepotu evanđeoske istine, budući da aktualizacija milosrđa u prvom redu to iznosi na vidjelo. Takav način djelovanja zalog je nenametljivog, ali i ustrajnog svjedočenja. »Evangelizacija nosi nenametljivu poruku istine i nade. I upravo zbog neprolaznosti i ljepote poruke nema potrebu nametanja, već odanog svjedočenja. Evangelizatori stoga trebaju uvijek u miru i razboritosti poštovati svoje i dostojanstvo drugih znajući da je Duh Sveti prvi evangelizator i prvi čimbenik nove evangelizacije.«³⁸

Takvo raspoloženje dodatni je motiv navještaja milosrđa. Nošen takvim stavovima kao i ispravnim duhovnim raspoloženjem prožetim zauzetošću za spasenje ljudi, svećenik će moći ostvarivati postojanu, iako često mukotrpnu i bremenitu zadaću strpljivog i razboritog naviještanja, katehiziranja i upućivanja osoba u istinski kršćanski život. Pritom je važno njegovati ustrajnost koja je u evangelizaciji i cjelokupnom pastoralu neodvojiva od razboritosti i strpljivosti. Papa Franjo u tome pogledu, vezano uz zadaću 'praćenja' u evangelizaciji, ističe: »Evangelizacijska je zajednica, nadalje, spremna 'pratiti'. Prati ljude na svakom koraku koji čine na svom putu, ma koliko on mukotrpan i dug bio. Dobro su joj poznata duga čekanja i apostolska ustrajnost. U evangelizaciji poglavitu važnost ima strpljivost i ona ne mari za vremenska ograničenja« (EG 24).

Potaknuti takvim stavovima i svećenici i svi drugi pastoralni djelatnici moći će sve više usvajati stavove istinskog milosrđa koje će u susretu s drugima očitovati kao prvi izričaj svojih pastoralnih nastojanja. Razvijena na tim temeljima krepost pastoralne razboritosti pomoći će im prepoznati istinske situacije i potrebe osoba, situacije i potrebe često skrivene i netematizirane. Ta razboritost također vodi k i pomaže razvitku stava kršćanskog poštovanja drugih i suosjećanja s njima³⁹ pa čak i u onim slučajevima u kojima osobe koje

³⁷ Usp. Sabatino MAJORANO, *Verità e misericordia: un binomio fecondo*, 40.

³⁸ Nikola VRANJEŠ, *Pastoral danas. Izabrane teme iz pastoralne teologije*, 357.

³⁹ Potreba koja danas posebno dolazi do izražaja, a papa Franjo u tome pogledu nadalje ističe: »U civilizaciji koja je, koliko god to izgledalo paradoksalno, i ranjena anonimnošću i istodobno opsjednuta pojedinostima iz tuđih života, besramno bolesna od morbidne radoznalosti, Crkva mora na druge gledati s bliskošću i suosjećanjem svaki put kada je to potrebno. U ovom svijetu zaređeni službenici i drugi pastoralni djelatnici mogu uprisutniti miomiris Isusove bliske prisutnosti i njegov osobni pogled. Crkva će

su nam blizu ne dolaze iz istinski crkvenih motiva. I u takvim slučajevima pastoralna razboritost pomoći će pastoralnim djelatnicima aktualizirati istinsku skrb Crkve za spasenje ljudi, a to znači i za strpljivu pomoć osobama da uvide manjkavosti svojih motiva i da se daju na put oživotvorenja istinskih crkvenih motiva djelovanja. Samo je to način da se izbjegn timer napetosti, a često i različiti, veći ili manji, sukobi oko određenih pastoralnih zahtjeva i odgovora na njih, ali još važnije, da se postigne istinsko očitovanje milosrđa a onda i istinski navještaj evanđelja.

Zaključak

Aktualiziranje dimenzije milosrđa u djelovanju Crkve predstavlja jedan od najznačajnijih, ali u isto vrijeme i najizazovnijih elemenata pastorala. Ta tvrdnja na posebno jasan način dolazi do izražaja s obzirom na poziv navještanja evanđelja. Upravo kontekst toga poziva, oživotvorenog, polazeći od navještanja *kerygme* pa do svih drugih oblika navještanja, očituje nešto od dubine i ljepote milosrdnoga Božjeg pristupa čovjeku, ali i dramatičnost i neizvjesnost ljudskih odgovora Bogu. Navještaj milosrđa se zato prepoznaje kao važno i neizostavno teološko-pastoralno surjeđe koje treba biti prikladno pastoralno prezentirano i uobličavano i u prvom navještaju, ali i u slavlju sakramenata, u katehetskim, te u tolikim drugim pastoralnim susretima, kao i u karitativnom djelovanju Crkve. Polazeći od jasn timer teoloških izvora nauka o milosrđu i nadahnjujući se u prvom redu primjerom savršenog očitovanja Božjeg milosrđa u Isusu Kristu, crkveni službenici, ali i svi kršćani, pozvani su razvijati i aktualizirati stavove i načine ponašanja i djelovanja koji odgovaraju istinskom milosrđu.

svoje članove – svećenike, redovnike i vjernike laike – morati uvesti u to 'umijeće praćenja drugoga' kako bi svi naučili izuti svoje sandale pred svetim tlom drugoga (usp. Izl 3,5). Ritam toga praćenja mora biti odmjerener i ohrabrujući, odražavajući našu bliskost i pogled pun poštovanja i suosjećanja, koji ujedno ozdravlja, oslobađa i potiče rast u kršćanskom životu« (EG 169).

Summary

MERCY AS THE BASIC ELEMENT OF EVERY PROCLAMATION

Nikola VRANJEŠ

Catholic Faculty of Theology, University of Zagreb
Theology in Rijeka – Dislocated Studies
Omladinska 1, HR – 51 000 Rijeka
nickvranjes@yahoo.com

While opening the extraordinary Holy Year of Mercy on April 11, 2015, Pope Francis has prompted the whole Church to additional and renewed efforts in order to make God's mercy more evident in all ecclesial activities. From this one can conclude that mercy is the main characteristic of pastoral work. In fact, pastoral work, as such, should always be in service of God's mercy. One of the first and key elements of ecclesial activity is certainly the proclamation of the gospel. This is realised in various ways and in various occasions; however, the main characteristic of this proclamation, whose advantage consists in its concrete realisation, is precisely its directedness to God's mercy and its actualisation in the encounter of the Church and all its members, and especially priests with each other and with all peoples of this world. This article analyses, from the theological-pastoral perspective, possibilities and forms of improvement of the pastoral approach in relation to the proclamation of the gospel, in order to make attitudes, language, and works of mercy clearer and more significantly present in the life and activity of the Church.

Keywords: *grace, mercy, proclamation, Church, pastoral work, evangelisation.*